

***A Kapos folyó szabályozása.
Árvizek Dombóváron és környékén.***

A Kapos folyó szabályozása.

Dél-Dunántúl legnagyobb folyója, melynek eredete is, torkolata is ezen a területen található, a Kapos. Aki először száraz időben pillantja meg a Kapos vizét valahol a torkolat közelében (pl. Pincehelynél), bizony alighanem csalódik várakozásában, mert alig néhány méter szélességű, lomha folyású víz az, amit az alacsony gátak közé szorítva meglát. Csak huzamosabb ideig tartó esőzések után talál az ember, rohanó vízáradatot, amely könnyen átlépi a gátakat és akkor messze területeket önt el a víz. A Kapos tekintélyes vízterületet csapol le és egykor széles völgyben zabolátlan folyó volt, azonban egész hosszában szabályozták, gátak közé fogták.

Ahol a vízmérnök megjelent, ott sok, gazdaságilag hasznos eredményt értek el, de ezzel megváltozott az egész vidék jellege is. Sok minden jelenség, melyet ma itt a Kaposvölgy mentén, a folyótól nagyobb távolságban, látszólag azzal minden összefüggés nélkül találunk, csak úgy fejthető meg, ha előbb lelki szemünk előtt visszaállítjuk a régi állapotokat, amikor még az ember nem avatkozott bele a természet rendjébe.

A folyó Kaposvártól nyugatra, a Zselic dombjainak északnyugati tövében, 180 méter tengerszint feletti magasságban több apró forrásból ered. 112 kilométer hosszú út megtétele után Simontornya fölött 102 méter tengerszint feletti magasságban egyesül a Sióval. De már Kaposváron csupán 124 méter a magassága, innen Simontornyáig tehát mindössze 22 métert esik a folyó. Már ez az adat is egymagában azt bizonyítja, hogy ennek a folyónak egész hosszában lomha folyásúnak kellett lennie. Ezzel szemben azonban a tény az, hogy amennyiben a víznek semmi sem állta útját, sebesebb folyású lehetett.

Feltűnő, újra meg újra megismétlődő jelenség a Kapos völgyében a berekből, bozótból kiemelkedő, számos sziget. A Dombóvár környékén kiszélesedő Kaposmeder hatalmas kiterjedésű berekjében, számos ilyen sziget volt, mindegyiken földvár, sánc, erődítés. Dombóvártól keletre Békátó-puszta a bozótba messze benyúló, széles félszigeten volt. Ezek a szigetek általában mintegy 5 méterrel emelkedtek ki a Kaposvölgy talpát beborító bozót egykori lápvilágából. Valamennyi ősidők óta az ember nevezetes települő helye. Az emberi élet folytonosságát, a különböző korok szakadatlan egymásra településének nyomait számos őskori lelet bizonyítja. Kétségtelen tény, hogy attól a pillanattól fogva, amikor az ember ezen a tájon megjelent, sokféle tevékenységével hozzájárult öntudatlanul, néha talán tudatosan is, az elláposodás siettetéséhez. A könnyen átlátható pataknál sokkal kedvesebb volt a primitív embernek az ilyen szerteterjengő, mocsaras lápvilág. Védelmet nyújtott a telepeit körülvevő mocsár, melynek útvesztőiben csak az ódavalósi tudott tájékozódni. A halászat, vadászat többet ígért az ilyen területeken. Viszont bizonyos helyeken a közlekedés biztosítása végett átkelő gátakat kellett építenie. Ezek a gátak még jobban hozzájárultak ahhoz, hogy a víz folyását fékezzék, a láposodás folyamatát erősítsék.

Az eddig elmondottak csupán feltevések. Állításaink igazolására azonban vessünk egy pillantást a Kaposvölgy XVIII. századbeli térképére.

Az I. katonai felmérés térképén jól kivehető a Kapos bozótos, lápos folyóvölgye.
(Forrás: Hungaricana.hu – I. katonai felmérés 1780-1784.)

A József császár korabeli térképek azt tanúsítják, hogy a Kaposvölgy ebben az időben 112 km hosszúságú, megszakítás nélkül való mocsár, ingovány. A térképfelvétel idejében készült részletes leírás pl. Dúzs vidékéről a következőket mondja:

„A Kapos, mely mocsaras talajon számos ágra szakadva folyik, csak a töltéseken léphető át. A község alatt töltés vezet át a folyón . . . nagyon nehéz . . . a Kapos töltésén való áthajtás.” A folyó maga, a széles völgy ingoványai között kanyarogva, helyenként számos ágra szakadva, majd pedig széles tavakban megtorpanva hömpölygette lefelé sötét vízárját. Taszártól a Sió-Kapos egyesüléséig mindössze öt átjáró vezet keresztül a Kaposon. Egyik sem híd, mely alatt a víz szabadon lefolyhat, hanem egyszerűen a folyón keresztül fektetett erős tömésű töltés. A hídul szolgáló töltések következtében természetesen a töltés felett felduzzad a víz. A töltéseken 2-3 áteresztőt találunk. A töltés felett tóvá duzzadt víz ennek következtében a töltés alatt 2-3 ágban folyik tovább. A duzzasztott víz energiáját egyben malmok hajtására is felhasználták, így tehát ezek a töltések – egyúttal jól jövedelmező vámszedő révhelyek – épületeket is vonzanak magukhoz. Dombóváron a folyón való biztonságos és állandó átjárás érdekében 612 öl (több mint 1 km) hosszú hidat kellett építeni „alig elmondható költséggel”.

Moldoványi József 1824-ben azt írja: „Továbbá a Kaposban itt nevezetes rákhalászás vagyon és a fogott rákok nagy számmal Bétsbe, Posonyba, Pestre kotsikon el-hordatnak.”

Nem is közelítette meg más a Kapos tulajdonképpeni völgyét, mint a halász és pásztornép, hogy a roppant területnek némi hasznát vegyék.

Fentebb a József császári térképek alapján már megismertük a Kaposvölgy állapotát abból az időből. A XIX. század elején a folyót 8 malomgát rekesztette el, ezek hatása folytán a völgy teljesen úszó láppá alakult át, ezen a medernek nyoma sem volt, csak igen jelentéktelen hasznót hajtott.

3.

Az első szabályozási kísérleteket még Mária Terézia rendeletére, majd később az Esterházy hercegi uradalmak hajtatták végre idegen mérnökökkel. Egyes apróbb malmokat külön malomcsatornákra helyeztek, a berekben a folyónak medret ástak, szárítóárkokat vágtak.

A vízfélreszorítási elvet alkalmazva készült 1807-ben a Kapos rendezési terve, melyet Nagy József, Brechter Ferenc és Hofstatter Tamás közösen dolgozott ki. Brechter Ferenc az Esterházy uradalom mérnöke volt, 1819-ig Nagy József utódjával, Török Ferencsel közösen irányították a Kapos szabályozási és vízrendezési munkáit. A munka tényleges irányítója Brechter volt. Török elsősorban a szabályozással kapcsolatos mellékkérdésekkel foglalkozott, illetve az eredeti tervek módosítása miatt gyakran végzett felméréseket is. Brechter és Török kezdték meg egy újabb szabályozási tervet kidolgozását a megye megbízásából, ezt azonban nem fejezték be, mivel 1820-ban sor került a Kapos egészének szabályozására a Kaposvízi Társulat megalakulásával. A szabályozást végző királyi bizottság a főcsatorna nyomvonalát a kettőjük által készített tervet alapján készítette el.

Ezen abbamaradt kísérletezések után a hírneves Beszédes József mérnök, gróf Széchenyi István egyik legderekabb munkatársának tervei alapján az időközben megalakult Kaposvizet Levezető Társulat az 1820-35-ös években elvégezte nagyjából a folyószabályozás munkáját. *(1820-ban I. Ferenc király kinevezte gróf Zichy Ferencet a Kapos szabályozás királyi biztosává, aki június 20-ra összehívta az érdekelteket Miklósvárra. Az itt aláírt úgynevezett „Miklósvári Egyezmény” alapján alakult meg a Kaposvizet Levezető Társulat.)* Hat malom gátját átvágták, kettő malmot külön malomcsatornára helyeztek és a folyó medrét kiásatták. A keceli hídtól a Sió torkolatig csaknem 18.000 kataszteri holdnyi ártér lecsapolását valósították meg, holdanként 10 forint 27 krajcár költséggel. Érdekes az az 1857-ből származó adat, hogy Attala, Pula határában a lecsapolt terület holdját évi 10-20 forint bérért tudták ezentúl hasznosítani. Tehát a költség több mint 100 %-a évente megtérült.

Az 1820-as években a vízügyi műszaki személyzet többféle szervezetben működött. Egy részük szerepet kapott az Építészeti Főigazgatóság központjában, a Hajózási Igazgatóságon, más részük az igazgatóság vidéki szervezeteinél, vagy a törvényhatóságoknál nyert alkalmazást. Fizetésüket a sóalapból vagy a törvényhatóságoktól kapták, ahogyan munkáik költségeit is a kamara vagy a törvényhatóság fizette. A kamara elsődlegesen a hajózható folyókhoz adott pénzt, a kisebb vízfolyások rendezéséhez, a mocsarak lecsapolásához azonban a törvényhatósági pénztárak túl szűkösek voltak. A vízrendezést itt csak a birtokosok költségén lehetett megoldani. A munka egységessé tétele érdekében társulatokat hoztak létre, és a műszaki irányításra magánszolgálatban álló mérnököket fogadtak fel.

A Kaposvölgy 38 községe 585 km²-en fekszik. A 150.000 holdból 1930-as adat szerint 65% szántó, 9 % rét, 9% legelő és ugyanannyi erdő volt. A szántóföldeknek tehát aránylag igen nagy a területe. A vidék mintegy 36 %-a volt a nagybirtok. Ebből a területből a Kapos szabályozása előtt 18.000 hold volt hasznavehetetlen berek terület, amelynek később 99 %-a szántó, rét és legelő.

4.

Az 1820-tól 1835-ig tartó szabályozás után a munkálatok sokszor hosszabb ideig szüneteltek, pénzhiány vagy más akadályozó körülmények miatt, így a Kapos melletti területek ármentesítése csak részben valósult meg. Gyakran megtörtént, hogy tavasszal a Kapos erősen megáradva kiöntött. Dombóvár alatt is elborította a mélyebben fekvő területeket, ahol a víz sokszor hónapokig állt.

A vízimunkálatok szünetelése miatt hamarosan jelentkeztek a problémák. Az elhanyagolt, eliszapolódott medrek a nagyvizeket nem tudták megfelelően levezetni. A Kapos mellett a szabályozás alkalmával nem épültek töltések, és a mellékvizek rendezése következtében meggyorsult vízjárás megrongálta a partokat. A medret bővíteni kellett volna, azonban a Társulat erejéből legfeljebb a partomlások megakadályozására futotta.

A Kapos vizét levezető társulat mérnökének 1893. évi jelentése:

„A Kapos vizét levezető társulat csatornáján az elmúlt 1892-ik évben előállott tényező állapotokról – úgy a csatorna minőségéről, valamint az ezen teljesített munkálatokról van szerencsém az alábbiakban tiszteletteljes jelentésemet beterjeszteni.

A csatorna munkáról az elmúlt év kezdetén, úgy a végén a szokatlan magasfoku hideg a munkát hátráltatta és eredményében kevés értékűvé tette, a mennyiben a fagyos rögből készült gátakat és gátborításokat az enyhe idő beálltával újból kellett kiegyenlíteni. A nyár elején pedig a május havában beállott záporok a csatorna árterét elöntötték rövid időközben egymás után kétszer és pedig a május 12-iki záporosó, mely jobban a déli irányban esett le, elborította Dombóvártól a víz irányába jelezve lefelé az árteret, míg az ártér felső része mentesen maradt; a május 30-iki záporvíz pedig Kaposvártól Dombóváron keresztül borította el az árteret.

A társulati csatorna minőségéről, midőn azt kifejezni bátorkodom, hogy rendeltetésének megfelel; mutatja az, hogy a hosszas évi munkák következtében a csatorna egyenletes fenék esésének visszanyerése által, valamint a meredélyes partok lerészútítása által szélességben egyenlő szelvényeket kapva, levezető képessége annyira növekedett, hogy a középmagasságu vizet, a melyet az 1884-ik évben 51 óra alatt vezetett le, most azt 21 óra alatt vezet le. Azonban az ártérnek az elárasztás elleni megvédése csak azon esetben volna biztosabban várható, ha az oldalvizeket a csatornába vezető árkok fenékbőssége és partjainak magassága a Kapos csatorna szelvényének megfelelő méretben növekednék. Ezen jelzett hiányos állapot létezését, hogy t. i. az oldalvizet vezető árkok keskenyek és partjai alacsonyak, mutatta az 1892-ik évi árvíz, a midőn a csatorna árterét kívülről öntötte el és szaggatta meg a hullámverés a közé szorult partokat. . . .”

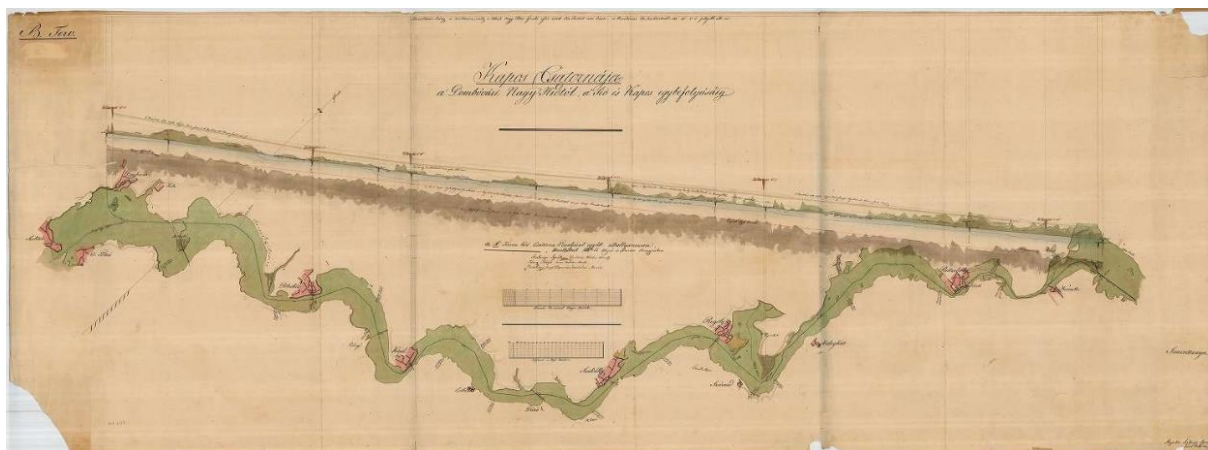
Ismerkedjünk meg a társulat tagjaival az 1800-as évek végéről:

Jegyzőkönyv

„Felvétellett Dombóvárrott 1894. márczius 4-én a Kaposvizet levezető társulat rendes közgyűléséről.

Jelen voltak: Elnök: Dőry József. Jegyző: Makfalvy Géza. Francsics József alelnök, Dobrovsky Kálmán mérnök, Leimetzner Lajos pénztárnok, s mint miniszteri biztos Péch Béla kulturmérnök.

A személyes részvételre jogosítottak részéről: Dőry József 30, Bobics Antal 30, Dőry Vilmos 30, Dőry Dénes 30, Paál József 30, Alstadter József 12, Hainrichfy Ádám 18 szavazattal herceg Esterházy képviselőjében összesen 180 szavazattal, Makfalvy Géza Kund Béláné részéről 2, gróf Perger Antal részéről 4, a Kegyesztanítórend részéről 6 szavazattal, dr. Vaszary János gróf Hunyady László és Kálmán részéről 3, gróf Festetics Kálmán és Vilmos részéről 9, Tóth Ödön gróf Vimphen Simon részéről 8 szavazattal, összesen 226 szavazat. . .”

Térkép 1838-ból a Kapos csatornázásáról, Dombóvártól a Sióval való csatlakozásig.
(Forrás: hungaricana.hu)

Később nagyobb arányú csatornázást 1926-27-ben végeztek, de még ennek eredményei sem mutatkoztak eléggé, mert 1931-ben újra hatalmasan megáradt a víz, elöntötte az újdombóvári állomás környékét, a dombóvári állomástól Kaposvár felé vezető vasútvonal melletti sík területeket. Ezután újra elkezdték a Kapos kotrását, a meder rendezését, állami kölcsönökkel és segélyekkel. Az állami kölcsönök 1926-33-ig 1,095.818 pengőt tettek ki. A további teendő a töltések létesítése volt, mert ezek még nem voltak megvalósítva.

A későbbiekben is voltak nagy árvizek, így 1940-ben és 1947-ben is. A Kapos szabályozásának végleges megoldása még váratott magára.

(Forrás: Sorozaton kívüli könyvek – Kaposvölgy (pp. 229-242. ADT) és az alábbiakban közölt cikkek és írások.)

Az összeállításban idézett cikkek és írások időrendben, a megjelenés szerint lettek leírva.

Hetilap 1847. április 13. (3. évfolyam 134. szám p. 475 ADT)

. . . *Kapos-völgy kiszáritása* Beszédes József, vízmérnök ur által három csatornával terveztetvén, nagyobbyszerűleg csak a középső 60 ezer öl hosszúságban létesült, a számítás ugyan sikerülvén, de a társaság már általlátja az el nem fogadott csatorna hiányát, mivel a

déli oldalon 12 ezer öl homok hárító árkot nagy költséggel ásatni kénytelenítetett. Ezekből következtetni fogja az érdekes olvasó, hogy a főérdek mellett, mellékes haszon sikeresítése az utókornak kétszeres költségébe fog kerülni, mely eredetben felvéve, s minden körülményeket használva csekélyebb költség lett volna létre hozandó. . . .

A Duna jobboldali mellékvizei 1865. (p. 234. ADT)

. . . A *Kapos szabályozására* már 1813-ban egyesültek az illető közbirtokosok, és gróf Zichy Ferencz bizaték meg a munkálatok vezetésével. A munka lassan folyt; végre elkészült egy fő és több mellékcsatorna. A főcsatorna, melyet Kapos- vagy Zichy-csatornának neveznek, Kaposváron felül a Keceli gátnál kezdődik; hossza 14 ¼ mérföld, közepes szélessége 6-8 öl, esete 100 ölenként 1 kettő/tizenkettő hüvelyk, közepes sebessége 3 láb, közepes mélysége 4 ½ láb. 200-600 mázsával terhelt hajók járhatnak rajta. Regölynél a Koppány vize ömlik beléje. Ez is csatornába van véve, mely herczeg Esterházy költségén ásatott s Török-Koppánynál kezdődik, hossza 4 ½ mérföld. Némethi helység alatt a Kapos-csatorna a Sióval egyesül. Ezt 1821-1835-ig szabályoztatták az illető közbirtokosok, az ozorai malomtól torkolatáig 3170 öl csatornát is ástak. E szabályozás következtében a Balaton vize 3 ½ lábnyival apadt. A Kapos-Sió esete 100 ölenként 1 hüvelyk, közepes szélessége 14 öl, közepes mélysége 8 láb, sebessége 3 láb. A Koppány, Kapos és Sió ezen szabályozása s illetőleg csatornázása által Somogy, Baranya és Tolna megyékben valami 86,000 holdnyi posványosság csapoltatott le s tétetett mívelhető földdé. (1 mérföld=1.61 km, 1 öl=1,829 méter, 1 láb=30,48 centiméter, 1 hüvelyk=2,54 centiméter)

Gazdasági Mérnök 1885. szeptember 06. (9. évfolyam 36. szám p. 367. ADT)

Kapos-csatorna társulat. Alakult 1820-ban, újból 1878-ban; ártere 27,146 hold. (A Kapos-csatorna - mint fentebb közöltük - még e század elején kiásatott)

Fővárosi Lapok 1888. május 03. (123. szám p. 905. ADT)

. . . Csíkos-Töttös, *mióta a Kapost rendes árokba fogták: csíktalan maradt. Ugyanez ok miatt Dombóváron a kalló-malom megszűnván, a szűrccsapók máshova költöztek.* . . .

Nemzet 1889. március 24. (8. évfolyam 2360. szám p. 4. ADT)

A vizitársulatok, melyek a vízjogi törvény értelmében a culturmérnöki hivatalok ellenőrzése alá tartoznak, az 1888-ik év végéig 57-re szaporodtak. Ezen társulatok 192,591 cat. holdra terjednek ki. Ezek közül a jelentékenyebbek a balaton-nyugati bozót lecsapoló társulat 18,581 c. hd. 52,940 frt befektetéssel, a *Kaposvizet levezető társulat* 20,359 c. hd. 225,333 frt, a Fekete és pécsi vízszabályozó társulat 14,860 c. hd. 296,891 frt, a Szenna-Blatta mocsár lecsapoló társulat 16,149 c. hd. 96,894 frt. befektetéssel.

Vízügyi Közlemények 1889. (p. 39. ADT)

A társulat neve: *Kaposvizet levezető társulat*, Székhelye: Dombovár, Alakulásának éve: 1820, a társulatba vont terület kat. holdakban: 20.359, a társulati munkálatok költsége forintokban: 225.333'22.

Pesti Napló 1894. február 22. (45. évfolyam 53. szám p. 11. ADT)

A *Kaposvizet levezető társulat* – mint levelezőnk írja – márczius 4-én Dombovárott tartja közgyűlését, a melynek tárgyai lesznek: az 1893-évi pénztári számadások megvizsgálása, az ez évi költségvetés előirányzása, a vagyonmérleg megvizsgálása, intézkedés a foganatosítandó munkálatok iránt, számvizsgáló bizottság választása, intézkedés a Sió csatornának Siófoktól Simontornyáig tervezett tisztogatására vonatkozó kulturmérnöki előterjesztése és a társulatnak az ezredéves kiállításon való részvevése dolgában.

Magyar Mérnök és Építész Egylet Heti Értesítője 1895. (14. évfolyam 1-40 szám p. 120. ADT)

. . . Beszédes József nevezetesebb munkája volt még a *Kapos szabályozása*. Erre nézve már Mária Terézia idejében tett kísérletet Krieger, ki a Kapos megásását tervezte, de a munkát rendszeresen nem hajtották végre; mígnem a sárvízi munkák sikerétől biztatva, az érdekeltek 1820. június 20-án a tolnamegyei Miklósváron társulatot alakítottak, s Beszédes, mint főigazgató, Mészöly Károly mint aligazgató bizatott meg a munkák végrehajtásával. A Kapos bozót megszüntetésére az egész völgyön végig középcsatorna terveztetett, s a posványok előleges szelidítésére, hogy a tulajdonképpeni munkálat foganatosítható legyen, még 1820. december 4-én megkezdték a simontornyai malomgát átvágását. A csatorna elkészítése a feneketlen posványokban igen nagy nehézségekbe ütközött s a szabályozás csak 1835-ben fejeztetett be teljesen a Kaposon levő összes malmok eltávolításával. A *Kapos szabályozásával* Somogyban s Tolnában 25,569 holdnyi mocsár szabadult fel. A Sió és Kapos szabályozása alig került holdanként 4 forintba.

Tolnavármegye 1896. november 8. (6. évfolyam 45. szám p. 3. ADT)

. . . . A vízepítkezés, halászat és turista ügy csoportjában elismerő oklevelet kapott: a *Kaposvizet levezető társulat Dombovár*; a vízmentesítés terén kifejtett közhasznú működésért.

Pécsi Figyelő 1898. május 11. (26. évfolyam 107. szám p. 4. ADT)**Csatornatársulati közgyűlés.**

A *Kaposvizet levezető társulat* közelebb tartotta közgyűlését Dombovárott. A társulat bevétele volt a múlt évben 8775 frt 23 kr. Kiadás 7286 frt 47 kr. A maradvány 1488 frt 76 kr. Tartaléktőke 10401 frt 95 kr. A Sió-csatornának Siófoktól Simontornyáig tervezett

8.

tisztogatása következtében a társulati ártér részének kirekesztése kérdésében benyújtott felszólalások elintézésére a vízjogi törvény 105. §-a értelmében kiküldendő öttagú bizottságba magválasztottak: Dőry Jenő, Meszlényi Pál, Jeszenszky Andor, Makfalvay Géza, Bobics Antal.

Somogyi Újság 1900. április 24. (7. évfolyam 17. szám p. 3. ADT)

A Kaposvizet levezető társulat közelebb tartotta közgyűlését Dombóvárott Dőry József elnöklete alatt. A gyűlésnek egyik fontosabb határozata, hogy a kirekesztett alsó ártérbirtokosoknak adandó kártalanítás tárgyában Simontornyán 1900. márczius 23-án Tolnamegye alispánja előtt kötött egyezséghez hozzájárul, miért is felhatalmazza elnökét, hogy 10.271 korona 26 fillér kártalanítás összeget annak idején utalványozza ki akár az érdekeltek meghatalmazottjának, akár Tolnamegye alispánjának kezére. A társulat cselekvő vagyona összesen 39.157 korona és 18 fillér.

Somogyi Újság 1900. augusztus 14. (7. évfolyam 33. szám p. 3. ADT)

Meghívó.

A Kaposvizet levezető társulat folyó évi szeptember hó 6-ik napján délután 3 órakor (a nagyvendéglőben) rendkívüli közgyűlést tart. Ezen közgyűlésnek egyedüli tárgya az affeletti határozás, hogy az I. kerületi m. kir. kulturmérnöki hivatal által készített s az előírányzat szerint összesen 427.483 korona 54 fillér költséget, tehát kataszteri holdanként 23 korona 92 fillér költséget igénylő mederszélesítési s mederrendezési tervek keresztülvitessenek-e, s amennyiben ez elhatározatnék, a költségek miként fedeztessenek.

Kelt Dombóvárott, 1900. augusztus 6-án

Dőry József s. k. elnök.

Új Nemzedék 1930. december 14. (12. évfolyam 284. szám p. 7. ADT)

Bronzkori régiségeket találtak a Kapos medrében.

Dombóvárról jelentik: A Kapos folyó medrének szabályozása alkalmával Dombóvár közelében a kotrógépek bronzkorszakbeli leleteket hoztak napvilágra. Az egyik teljesen ép bronzbaltáról megállapították, hogy Krisztus előtt 1300-ból származik.

Vállalkozók Lapja 1931. június 17. (52. évfolyam 48. szám p. 12. ADT)

Vízszabályozás.

Befejéshez közeledik a Kapos folyó szabályozása. A Kapos folyó, melynek áradásai a tél folyamán súlyos károkat okoztak, szabályozási munkálatai rövidesen befejeződnek. Jelenleg a döbrököz-dombóvári szakasz szabályozása folyik, úgyhogy augusztusra már végig szabályozva lesz a folyó.

Kis Újság 1931. szeptember 01. (44. évfolyam 197. szám p. 6. ADT)

Befejeződött a Kapos-folyó szabályozása.

A napokban fejeződött be a még 1929 tavaszán megkezdődött *Kapos-folyó szabályozási munkálata*. A folyót 96 kilométer hosszúságban szabályozták. Most a Kapossal kapcsolatos öntözési és vadvízlevezetési munkálatok megkezdésére kerül sor.

Iskolai értesítők – Szent Orsolya Rendi tanítóképző, Dombóvár 1934. (pp. 4-5. ADT)

Az újonnan nyert területnek több mint fele rét, nagyrészt a Kapos ármentesítése révén megnyert terület. A szabályozások előtt ezek a területek nádasok, berkek, az év nagy részében vízzel borítottak voltak. Ekkor még hal is bőven volt a Kaposban, környékén rengeteg vízi szárnyas élt. De még ezek a mocsaras berkek régen szükségesek, sőt hasznosak voltak a védelem szempontjából, a veszély megszűnte után egyenesen károsak voltak a mezőgazdaság fejlődésére és az egészségre egyaránt. A Kapos első csatornázását már Mária Terézia idejében megindították, de a II. József-korabeli térkép tanúsága szerint ebből nem sok valósulhatott meg. Az Esterházy uradalmak sokat tettek ezen a téren. A komoly munkát az 1820-ban alakult Kaposberki Csatorna Társaság kezdte meg, mely 1878. és 1886. években különböző neveken újjá alakult. Utoljára 1903-ban alakult újjá Kaposvízi Társulat néven. A társulat tagjai mindazok, akik a Kaposnak jogszerűen megállapított határába eső területén ingatlannal bírnak. Az Esterházy hercegségnek ártéri érdekeltsége 5228 kataszteri hold, idegen érdekeltségek 18.000 kataszteri hold. A Társulat célja, hogy a Kapos és mellékvizeinek medrét fenntartsa, a környező területeket a vízkároktól megóvja, esetleg vizét öntözésre felhasználja.

A szabályozást az 1820-35. években nagyjából véghez is vitték Beszédes József mérnök tervei alapján, ki Széchenyi István gróf egyik legkiválóbb munkatársa volt. Azután a munkálatok sokszor hosszabb ideig szüneteltek, pénzhiány vagy más akadályozó körülmény miatt, így a Kapos melletti területek ármentesítése csak részben valósult meg. Egészen a legutóbbi esztendőig gyakran megtörtént, hogy tavasszal a Kapos erősen megáradva kiöntött s Dombóvár alatt is elborította a mélyebben fekvő területeket, ahol a víz sokszor hónapokig állt. Az utóbbi időkben nagyobbarányú csatornázást 1926-27-ben végeztek, de még ennek eredményei sem mutatkoztak eléggé, mert 1931-ben újra hatalmasan megáradt a víz, elöntötte az újdombóvári állomás környékét, a dombóvári állomástól Kaposvár-felé vezető vasútvonal melletti sík területeket.

Új-Somogy 1940. augusztus 07. (22. évfolyam 179. szám p. 1. ADT)

... Dr. Kaposváry György polgármester többszöri sürgető átíratára ma jött meg a *Kaposvízi Társulatnak válasza*, amelyben közli, hogy ebben az irányban már beadványt intézett a földművelésügyi miniszterhez és kölcsönt, vagy államsegélyt kér a szabályozási munkálatok elvégzésére, mert a kataszteri holdankénti 6 pengős járulék csak az adósságok törlesztésére

futja, nem pedig arra, hogy a Kaposvízi Társulat újabb szabályozási munkálatokat végeztethessen. . . .

Vízügyi Közlemények 1949. (31. évfolyam 1-2. szám p. 71. ADT)

. . . Kisebb árvizeknél is tapasztalta a Kaposvízi Társulat, hogy amíg Dombóvár alatt még semmi zavar sincs, a felső szakaszon a lezúduló víz kilép a mederből. Többszöri megfigyelés eredményeképpen arra a meggyőződésre jutottak, hogy a szabályozás alkalmával Dombóvár felett a Kaposmeder nem készült elegendő bő mérettel. Mind az 1940., mind az 1947. évi árvíz alkalmával Kaposváron mintegy 40-45 m³/sec-ra becsülték a lefolyó vizet, a meder viszont 12m³/sec vízvezetésre készült! A megállapítás alátámasztására a Társaság tanulmányt végzett. . . .

Hidrológiai Tájékoztató 1973. (pp. 51-53. ADT)

Krieger Sámuel: A Kapos folyóról és mocsarairól.

Jóllehet ezeknek a mocsaraknak a kiszáritása oly nagy munka, hogy részletesebb tárgyalást kívánna, mégis annyit előre kell bocsátani, hogy a kiszáritás eredményes volta, főleg a Toponári mocsáré nem is remélhető. . . .

E mocsarak keletkezésének okai a következők:

a) Korpádtól Szomajomig (ma Kaposfő) az akadályozott források, még mielőtt akadályait le tudnák győzni, máris elöntik és mocsárrá változtatják a vízvidéküket.

b) Innen kezdve Dombovárig és Szarvasd-pusztáig keletkező patakok medre fejletlen és meg is törnek; emiatt völgyük elmocsarasodik. Mindehhez hozzájárul az is, hogy a meder nem elégséges a bele érkező víz továbbítására.

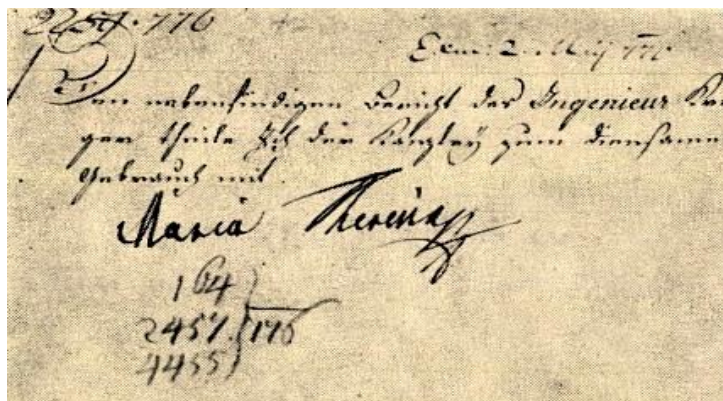
c) A malmok gátjai pedig nemcsak elvezetik a vizet a mederből, hanem a völgy egész szélességében szétterítik azt, s csak nagy távolságra engedik vissza. . . .

Mederhiányból is keletkeznek mocsarak, mivel hogy hiányzik az a térfogat, amely az érkező vizet be tudná fogadni. Szertefolynak tehát a lapályon, a talaj elvizenyősödik, kákát-nádat nevel, és a Sió mocsarait szüli. . . .

A malomgátak az egész völgy terjedelmében a következő 14 mocsarasodás okozói: 1. a kaposfői malom, 2. a kaposujlaki, 3. a ketzeli, 4. a kaposvári, 5. a Kalló-malom, 6. a fészeralaki, 7. a kisberki, 8. a dombovári, 9. a döbröközi, 10. a kurdi, 11. a dusi, 12. a szakályi, 13. a görbői, pincehelyi, 14. a simontornyai. A többi malom nem okoz bajt, mert a gátak vagy nem túl magasak, vagy csatornájuk is van, legfeljebb ezek nem elég szélesek. . . .

A kiszáritás terve azon alapszik, hogy a meder, azaz csatorna a levezetendő vízmennyiséghez elégséges méretűre ásassék. . . A két végpont között a csatorna tágassága – tekintetbe véve a beléfolyó patakok vizét is – arányosan nő. . . Hogy a mindenünnen jövő vizeket, a főcsatorna mind be tudja fogadni, közvetítő csatornákra is szükség lesz. . . .

A költség, minden pozsonyi mérőt 2 rénusi forint 12 dénárral számítva: 106 200 forint. A várható nyereség a földesurakra és a malmok arányában kiadagolva: az évi jövedelem 50 131 ½ rénusi forint a 106 200 rénusi forint kiadással úgy függ össze, hogy az uradalmak 50 százalékos nyereségre tesznek szert. A nyert földbirtok értéke 1 milliónál is többet érő lesz!

Mária Terézia 1776. május 2-án Krieger Sámuelét visszarendeli a Balatonhoz.
(Forrás: Országos Levéltár, Acta Cancellaria)

Hidrológiai Tájékoztató 1978. (pp. 5-8. ADT)

Beszédes József a Kapos szabályozásáról és az elkészült csatorna fenntartásáról.

A három megyén – Somogy, Baranya és Tolna – átfolyó Kapos a török uralom megszűnése után óriási elmocsarasodott területeket, elhagyott és elhanyagolt vízi malmokat- és gátakat hagyott az újra betelepülő népességnek. A XVIII. század közepétől mind nagyobb teret nyerő majorsági gazdálkodás területigénye a vízállásos, vízjárta területek lecsapolására, mintegy viszonylag könnyen járható földterület növelési lehetőségre ösztönözte a birtokosokat.

A XVIII. század második felének több kisebb, főleg helyi jellegű szabályozását 1807-ben egy tervezetbe, a somogyi Kapos szakasz valamennyi birtokosát összefogó, már-már társulati jellegű munka váltotta fel. A birtokosok erőfeszítése azonban hosszú és költséges szabályozgatások után hiábavalónak bizonyult és 1819-ben fel is hagytak a sikertelen munkával. Ez időben kapcsolódott be az 1813-ban mérnöki diplomát szerzett és a tolnai Esterházy-uradalomban állást vállalt Beszédes József. . . . Még mint az Esterházy-uradalom mérnöke készítette el két mérnöktársával a Kapos szabályozásának terveit. Amikor készen állott a „Kapos mocsárjának plánuma” és a költségtervezet, a Helytartótanács gróf Zichy Ferencet, a Sárvíz rendezésének királyi biztosát nevezte ki a Kapos szabályozását végző biztosság élére is. Zichynek a Tolna megyei Tamási melletti vadászkastélyába összehívott érdekeltségi gyűlésen létrejött a „Miklósvári Egyezés”, amely alapokmányát képezte a Kapos szabályozására itt megalakult társulatnak. . . .

A szabályozás munkája még ez év (1820) decemberében megkezdődött a simontornyai malomgát átvágásával. . . . A többszöri pénztelenség miatt ugyan akadozott a munka, de

1829. május 10-én már a somogyi szakaszon Berkinél hozzáláthattak a csatornázás feltételét biztosító zárógát építéséhez. Ez ideig Tolnában közel 60 ezer napszámos egy-egy heti munkája eredményezte azt, hogy a csatornázás nagyobbik részével végeztek. Később Somogyban is a tolnai tapasztalatok alapján rendelték ki a munkaerőt a környező falvakból, három óra járásnál nem messzebb fekvő falvak férfinépe egyheti munkát volt köteles megszabott napszámbér fejében a Kapos szabályozásánál eltölteni.

A munka évente általában május hónap első felében kezdődött és július második hetéig tartott. Az aratás elmúltával augusztus végén folytatódtak tovább a munkák október végéig, vagy ha szükséges volt és az időjárás lehetővé tette, november közepéig.

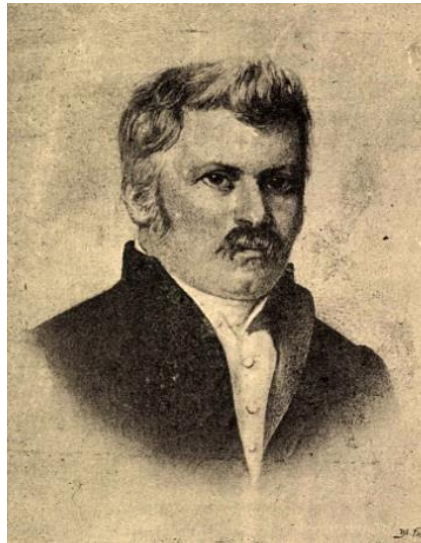
Az újonnan rendezés alá kerülő területen a munka mindenkor egy feljebb eső szakaszon épített zárógát elkészítésével kezdődött. Így elérték azt, hogy az alatta fekvő szakaszon leszállt a vízszint és a munkásoknak „csak” combig vagy derékig érő vízben kellett a bozótot, nádat irtani, majd elvégezni az első ásást, a színelést. A színelés során a berek ingoványos talajába 1-1,5 méter mélységre vezérárkot ástak, amelyben a gátak átvágása után a lezúduló víz a maga erejével elvégezte többnyire a csatorna kimélyítését.

A nehéz munka eredményét gyakran tönkretette a még mindig szeszélyes járású folyó, vagy a tavaszi áradások és nyári záporok veszélyeztették azt. A magas vízállás miatt kiöntött Kapos medrét gyakran kellett helyrehozni, nemegyszer újból kiásni. . . Somogyban 1835 nyaráig, a szabályozás befejeztéig 41 ezer napszámost rendeltek ki a folyó menti járasok községeiből. Somogyban – a tolnaihoz hasonló – anyagi okok miatt nem szüneteltek a munkák, csupán az 1831. évi pestisjárvány okozott jelentős munkakiesést. . .

Az 1835 nyarára elkészült csatorna felülvizsgálatára Zichy Ferenc királyi biztos augusztus 10-re Kaposvárra hívta össze a két fő érdekelt megyén kívül a birtokosai révén érintett – és a tolnai szabályozásokhoz pénzzel is hozzájárult – Fejér és Baranya megyék képviselőit. . . A keceli malomgáttól Fészerlakig kocsin , majd onnan Pincehelyig hajón történt vizsgálat során és az augusztus 12-től Simontornyán folytatott gyűlésen megállapították, hogy . . . „több Helységek Határjában, több mint 25 000 holdnyi térségben elterjedt, letsapolása, rendes Csatornának ásattatásával ez előtt 15 esztendőkkal kezdetbe vétetvén, most kívánott véget ért.”

A helyszíni szemle jegyzőkönyve a valóságosnál kedvezőbb képet adott az elkészült csatornáról, a felfedett hibákat és hiányosságokat nem hozta nyilvánosságra. . . E hibák elsősorban az eredetileg tervezettek minimális végrehajtásából adódtak, hiszen a tervekben szerepelt több csatornából mindössze a főcsatorna készült csak el. . . .

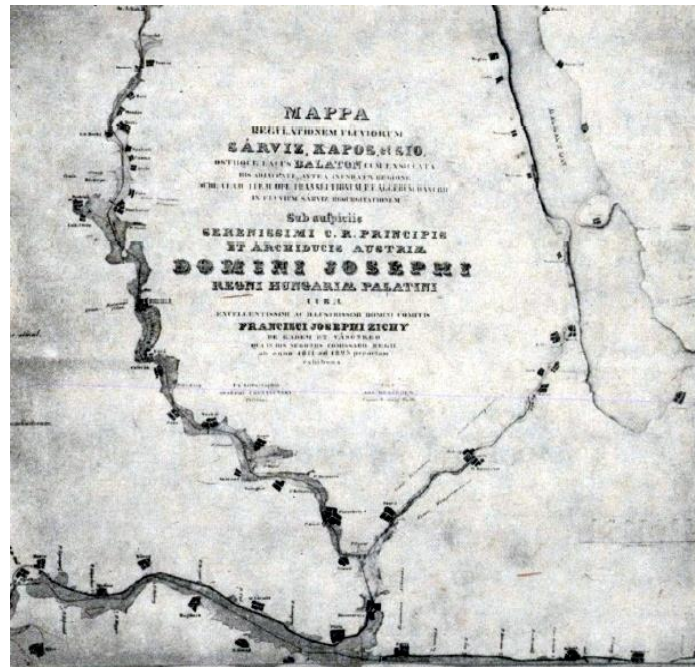
„Ámbár mind ezen rossznak természetét, mind elhárításának utját, csak az idő fogja tökéletesen kifejteni, mivel a Kapos vizének rendezése csak akkor fog egy egészet tenni, midőn minden oldal vizek is szabályozva lesznek, mind az által némely körülményeket előre is lehet látni, s ezeknek eleit venni.”

Beszédes József (1787 – 1852)

vízépítő mérnök, az MTA első mérnök tagja (1831)

(Forrás: M. Mérnök és Építész Egylet Heti Ért. 1895. 06.09. (14. évf. 1-40 sz. p. 119. ADT))

Beszédes József terve a Sárvíz, a Sió és a Kapos vízrendezéséhez.

(Forrás: Hidrológiai Tájékoztató 1978. (p. 7. ADT))

Árvizek a Kaposon.

Mivel nem sok tudható a Kaposon történt árvizekről, ezért csak a megjelent újságcikkekre hagyatkozunk.

Az összeállításban idézett cikkek és írások időrendben, a megjelenés szerint lettek leírva.

A Hon 1871. november 24. (9. évfolyam 271. szám p. 3. ADT)

. . . A „Somogyban” pedig azt olvassuk, hogy a *Kapos vize több helyen kiöntött, s a vasúti munkálatokat nagyon hátráltatta a közelebbi napokban. Bizonyos pontokon egész területek víz alatt fekszenek, s az ár a vasúti töltéseket mossa.*

Pécsi Napló 1893. március 09. (2. évfolyam 54. szám p. 4. ADT)

Az árvíz által okozott kár Baranyában.

A m. kir. államépítészeti hivatalhoz eddig beérkezett hivatalos jelentések szerint megyénkben az árvíz a következő károkat okozta: a *Kapos kiöntése Kapos-Szekcső és Dombovár közötti műuton a hidat elvitte s a műutat megrongálta.*

Pécsi Napló 1893. június 08. (2. évfolyam 130. szám p. 5. ADT)

A víz alatt.

Dombovárról írják lapunknak, hogy a tartós esőzés következtében a Dombovár és Sásd közti vidéket árvíz borította el. A vasúti töltések mellett mindenfelé nagy tavak képződtek, melyeknek nincs meg a rendes lefolyásuk. A *Kapos is kilépett medréből és elöntötte a mélyebben fekvő Dőry-féle uradalmat.*

Tolnamegyei Közlöny 1897. június 13. (25. évfolyam 24. szám p. 6. ADT)

A sok esőzés következménye.

A folytonos esőzés sok kárt okozott a vetésekben, különösen a lapályos helyeken, a hol méter magasságban áll a víz és iszap. Legtöbbet szenvedtek a Sárközben, a Sárvíz, Sió, Kapos és Koppány folyók mentén, melyek kiáradva, elöntötték a szántóföldeket és a réteket. A Sió, a Kapos vízének mente borzasztó képet nyújt a rombolásnak; Pinczehely, Simontornya, Gyöng, Hőgyész, Csibrák vasúti állomások lapságai, szóval az egész vízmente valóságos tenger, a honnét pedig eltakarodott a víz, homok és iszap. El lehet menni kilométernyi távolságra, hogy csak vizet látni. *Dombovár úgy néz ki víztől körülfogva, mintha sziget volna.*

Tolnamegyei Újság 1920. július 17. (2. évfolyam 30. szám p. 3. ADT)

A tolnamegyei árvíz.

Mult számunkban röviden már megírtuk, hogy a nemrég volt felhőszakadás annyira megduzzasztotta a *Kapos folyót, hogy az Dombóvár mellett kiöntött. Az árvíz nyomai azonban nemcsak Dombóvárott láthatók, hanem a vasúti vonal mentén Kurd-Csibráktól Kaposvárig mindenütt telve vannak a rétek és a kertek iszapos vízzel. A szénapetrencék a legtöbb helyen elrohadtak és a kerti vetemények egy része is megsemmisült. A kiöntés helyén dögletes szagu a levegő a piszkos, iszapos víz párolgásától. Azonban nem csak a Kapos áradt ki, hanem a dombóvári határban levő Baranya-patak is. Dombóvár körül különben sok kárt tett a felhőszakadás. Gerényes községben például a hegyről lezuhanó víztömeg több házat és istállót összedöntött. Az ár olyan magas volt, hogy a víz az ablakokon át ömlött be a házakba. Hasonló szerencsétlenségek történtek Csikós-Töttösön is. Bakóczánál, a felhőszakadás a vasúti töltést mosta el, úgy, hogy a forgalmat másfél napra be kellett szüntetni addig, amíg a munkások a pályát helyre nem állították.*

Friss Újság 1931. február 24. (36. évfolyam 44. szám p. 1. ADT)

Dombóvárott vasárnapra virradólag a hirtelen olvadás következtében *kiáradt a Kapos folyó. A víztömeg csakhamar elborította Szendrő Pál országos hírű fajbaromfi-telepét, ahol mintegy ezer darab fajbaromfi között óriási pusztítást végzett. Az ugynevezett Kakasdomb leszakadt. Az egyik ház alól a talaj teljesen kicsuszott, úgy hogy a házat gerendákkal kellett megtámasztani.*

Új Nemzedék 1931. február 25. (13. évfolyam 45. szám p. 9. ADT)

A gyors olvadástól és a sok esőtől a Hegyháti patak, amely Sásd felől jön a Mecsek hegységből, úgy megduzzadt, hogy az egész völgyet elöntötte. Mivel a patak Dombóvárnál *a Kaposba ömlik, ennek mentén is árvíztől tartanak, bár alsó medrét most alaposan kibővítették és sok vizet tud befogadni. Ugyanez áll a Sióról, melybe a Kapos szakad Tolnanémedinél.*

Friss Újság 1931. február 26. (36. évfolyam 46. szám p. 2. ADT)

A tegnap esti és ma reggeli havazás növelte a *Kapos-folyó áradását. Az ujdombóvári pályaudvar mellett lévő fűszerüzletet annyira elöntötte a víz, hogy szükségessé vált az üzlet kilakoltatása.*

Dunántúl 1931. március 04. (21. évfolyam 51. szám p. 2. ADT)

Döbröközt elöntötte a Kapos.

A napokkal ezelőtt kiáradt Kapos mintegy tizenkétezer hold szántóföldet öntött el Tolna-megyében. Döbrököz nagyközség számos háza és gazdasági épülete víz alá került. A megindult áradat az elmúlt éjszaka behatolt Dombóvárra is, ahol a nagyközség több utvonalt elöntötte. Több lakóházat a hatóság intézkedésére kiürítettek.

Az elöntött fűszerüzlet az állomásnál.

(Forrás: DRSzN fb. csoport)

Kis Újság 1931. március 04. (44. évfolyam 51. szám p. 6. ADT)

Vészkiáltás Dombóváron: Emberek, itt az árvíz!

A hatóságok minden törekvése arra irányul, hogy az árvíz bekövetkeztével most már Dombóvárt mentse meg a veszedelemtől. Már a napokban a Kapos folyóból, amely nyolc kilométerre van Dombóvártól (?), ijesztően közelgett a víztömeg a község felé, hétfőn azután fölhasant Dombóvár utcáin a vészkiáltás: Emberek, itt az árvíz!

Mielőtt az emberek *valamit is tehettek volna*, az árvíz máris elöntötte az Erzsébet utat és csakhamar víz alá került az Esterházy-telep, majd a MÁV vasúti talpfatelepe is. Néhány perc múlva pedig már az OFB telepe felé közelgett a hömpölygő áradat.

Az apró kis házacskák, amelyek jobbra vályogból épültek, csakhamar vízzel teltek meg, az emberek a víz borította utcákból emelkedettebb részekre menekültek és úgy várták a segítséget. Megjelent a községben Kenézy László járási főszolgabíró is, hogy intézkedjék az árvíz sújtotta területen. A főszolgabíró irányításával azonnal hozzáfogtak a mentési munkálatokhoz és az óvintézkedések eredményeként sikerült is a község többi részét az árvíztől megmenteni.

Az árvízveszedelemmel kapcsolatban megállapítást nyert, hogy az áradás bekövetkezése tulajdonképpen annak a következménye, hogy a Kaposnak régóta szükséges szabályozását csupán az elmúlt évben kezdték meg. Mindössze hatszáz kubikus és egy kotrógép végezte a rendezési munkálatokat, amellyel annyira megkéstek, hogy a gyors hóolvadás folytán nem tudták megakadályozni a megduzzadt folyónak medréből való kilépését. . . .

Nemzeti Újság 1932. március 22. (14. évfolyam 66. szám p. 6. ADT)

Dombóvárról táviratozzák, hogy a Kapos folyó a többnapos esőzés és a megindult olvadás következtében kitört medréből. Ujdombóvár és Döbrököz között a szántóföldek víz alatt állanak, sőt több házat, amely a folyópart közelében épült, az árvíz veszedelme fenyeget. Hasonló a helyzet Dombóvár alatt is.

Budapesti Hírlap 1937. április 02. (57. évfolyam 73. szám p. 4. ADT)

Dombóvár határában a Kapos folyó kiáradt és nagy területen elborította a szántóföldeket. A városban több házat összedöntött az árvíz.

Magyar Élet 1940. március 17. (2. évfolyam 62. szám p. 2. ADT)

Dombóváron a város déli részén a hirtelen olvadás árvizet okozott, körülbelül 100 lakót ki kellett lakoltatni. Egyes helyeken a víz két méter magasságot is elér.

Nemzeti Újság 1940. március 17. (22 évfolyam 62. szám p. 9. ADT)

... Hasonlóképpen veszedelmes a helyzet a hegyháti járásban, ahol a Baranya csatorna vize Csikós községet öntötte el. A község jó része a mentési munkálatok ellenére még szombaton este víz alatt állt. Itt szombat délig kilenc ház omlott össze, 16 ház pedig úgy megrongálódott, hogy ki kellett költöztetni a lakóit. A nagykiterjedésű környéket, egész Dombóvárig víz árasztotta el, az összes mezők, szántók és rétek víz alatt állnak. ...

Nemzeti Újság 1940. március 21. (22. évfolyam 65. szám p. 5. ADT)

. . . Dombóvár teljesen el van zárva a külvilágtól. Az árvíz miatt a vonatok sem közlekedhetnek. Az Árpád sínautó továbbra is Szekszárdon keresztül közlekedik Sárbogárd felé. ...

Tolnamegyei Újság 1940. március 23. (22. évfolyam 22. szám p. 6. ADT)

A tolnamegyei árvízveszély.

Régóta nem érte vármegyénk lakosságát nagyobb és súlyosabb katasztrófa, mint a mostani olvadással járó árvízveszedelem. Előbb a nagy vízgyűjtőterülettel rendelkező Kapos, Koppány, Baranya, Sió és Sárvíz csatornák áradása pusztított, majd hozzájárult mindehhez a Duna hatalmas víztömegének a borzalmas kártevése is.

A Kapos-csatorna, mely Kaposvárt is elöntötte, Dombóváron és környékén rombolt és a Baranya-csatornával együtt olyan víztömegeket zúdított a környékre, hogy megrongálta az ujdombóvár-kaposvári, ujdombóvár-sásdi, ujdombóvár-mágocs-alsómocsoládi, az ujdombóvár-kurdcslóvári, valamint az ujdombóvár-majsamiklósvári vasutvonalakat is. Ezek

a rongálások olyan nagymértékűek voltak, hogy Dombóvár még most is el van vágva a külvilágtól és a vasutforgalom a felsorolt vonalakon még mindig szünetel. . . .

A Dombóvár határán folyó Kapos és a halastavak kiszakadása miatt megáradt Tüskei-árok – ily méreteket még sosem öltő – árvíz okozott. Tizennegyediken este ¼ 9 órakor jelezte a sziréna az árvízveszélyt. Másnap virradóra a víz már ¾ métert emelkedett s az állomáshoz vezető utat körülbelül 200 méter hosszúságban elöntötte. Az állomás rövidesen már csak Tüske felől volt megközelíthető. – Az ár tovább emelkedett, szombaton már siránkozó asszonyok, düledező és rombadőlt házak jelezték az árvíz hatalmas pusztítását. Hétfő délig körülbelül 13-15 ház dült össze s a hatóságok circa 200 lakost lakoltattak ki a Szuhay-dombról és a Sziget-sorból.

A mentési munkálatok már 14-én éjjel erélyesen megindultak s önfeláldozó, lelkes emberek, leventék és diákok hatalmas tömege éjjel nappal igyekezett rögtönzött tutajokon, - ha más nem volt – teknőkön menteni a szerencsétlen embereket és ingóságait. Különösen dicséretet érdemelnek a diákok, akik mindenütt ott voltak, ahol szükség volt a segítségre, s fáradhatatlanul igyekeztek minden menthetőn segíteni.

A jelek szerint az ár nagyobbodásától nem kell tartani, ugyanis vasárnap már megindult a lassu apadás. Emberéletben nem esett kár, azonban az anyagi kár hatalmas. Sajnálatos dolog, hogy leginkább szegénysorsu munkásemberek még ki sem fizetett lakhelyei dültek össze Dombóváron.

Tolnamegyei Újság 1940. április 13. (22. évfolyam 27. szám p. 1. ADT)

. . . A főispánnak a Közigazgatási Bizottságot tájékoztató bejelentésével kapcsolatban közöljük, hogy az országos segítőakció javára herceg Esterházy Pál dr. nagybirtokos 50.000 pengőt adományozott, amelyből 20.000 pengőt juttat a dombóvári árvízkárosultaknak.

Tolnamegyei Újság 1940. április 27. (22. évfolyam 31. szám p. 1. ADT)

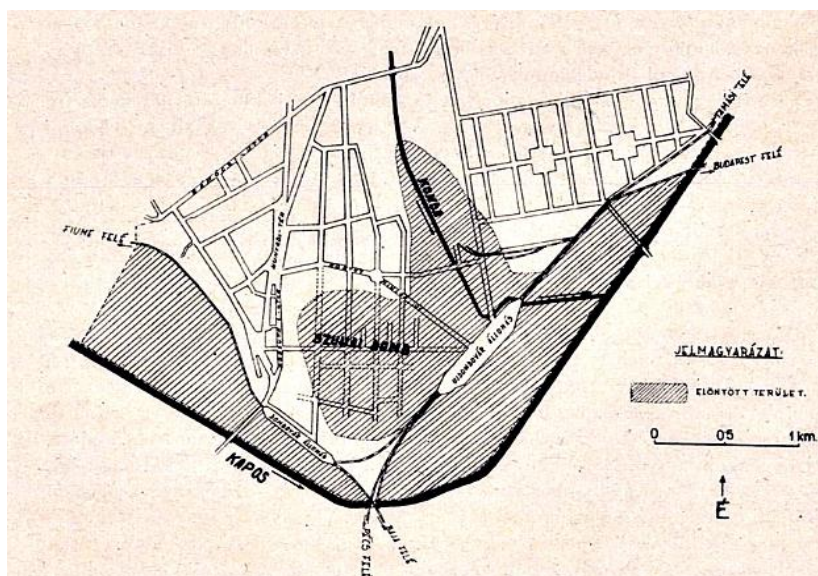
Dombóváron nagy pusztítást végzett az árvíz. 40 ház omlott össze és 130 ház rongálódott meg kisebb-nagyobb mértékben.

Ujdombóvár területén az árvíz kb. 1000 hold megművelt mezőgazdasági ingatlant borított el és beiszapolás, valamint elmosás folytán mintegy 300 kataszteri hold termését tette tönkre. A beépített területen egyedül a községháza szenvedett nagyobb károsodást.

Tolnamegyei Újság 1940. május 08. (22. évfolyam 33. szám p. 4. ADT)

Rázuhan a fal.

A dombóvári Szuhay-dombi árvíz következménye majdnem halálos áldozatot követelt a napokban, amikor a megindult helyreállítási munkálatok során egy lezuhanó falrészről Nagy János vasutas igen súlyos sérüléseket szenvedett.

Az 1940-es árvíz által elöntött terület Dombóváron.
(Forrás: Vízügyi Közlemények 1941. (23. évf. 1-2 szám p. 112. ADT))

M. Mérnök és Építész Egylet Közlönye 1940. július 07. (74. évfolyam 27-28. szám p. 2. ADT)

. . . A kaposvölgyi árvíz rengeteg kárt tett a vasúti műtárgyakban, elöntötte Kaposvárt és Ujdombóvárt, a Sió Simontornyánál 110 centiméterrel volt magasabb az eddig észlelt legnagyobb árvíznél. . . . A tovább áradó Kapos vize 120 cm-rel emelkedett az ismert legmagasabb árvíz szintje fölé, a folyó elöntötte egész völgyét és különösen sokat szenvedett Ujdombóvár. . . .

Nemzeti Újság 1940. augusztus 11. (22. évfolyam 182. szám p. 6. ADT)

Dombóvárrott egész új utca épült. . . Itt volt a kár a legnagyobb az egész megyében. 41 házat kellett teljesen újjáépíteni és 99 épületet helyreállítani, összesen közel 112.000 pengőt költöttek a munkára.

Vízügyi Közlemények 1941. (23. évfolyam 1-2. szám pp. 111-113. ADT)

. . . A felülről jövő víz, megszaporodva a mellékvizek árjával, a Kapos-völgyön teljes hosszában ömlött lefelé. Válságos volt a helyzet Dombóváron, ahol a Kapos összetalálkozik a Mecsek-hegység lejtőjéről jövő Baranya-csatornával. A vízállás emelkedése itt nem volt olyan ugrásszerű, mint Kaposvárott, azonban mégis túlgyors volt ahhoz, hogy komoly védelemre lehetett volna gondolni; különösen akkor nem, amikor a vízállás Dombóvárnál a + 4.50 m-re kiépített töltéseket 1.0 m-el haladta túl. A Kaposvízi Társulat adatszolgáltatása szerint március 16-án az árvíz elérte az 5.50 m vízállást. Mellékesen jegyzem meg, hogy 1931.

február 23-án már egyízben felemelkedett a víz + 4.20 m-ig, de ekkor a meder még ezen a szakaszon nem volt szabályozva.

Dombóvár a Kapos balpartján a környező dombokon épült a budapest-fiumei vasút mellett és mint élénk vasúti csomópont, már a háború előtt nagy fejlődésnek indult. Ennek folytán egészen új község keletkezett az Esterházy hercegi hitbizományi uradalom által rendelkezésre bocsátott területen. A terület mélyebb fekvésű részeit, amelyek a Kapos árterébe esnek, a vasúti töltés megvédi a közvetlen elöntéstől, azonban a balparton betorkoló Konda-patakon keresztül mégis bejátszik a védett területre a Kapos árvize. A Konda-patak partján van ugyan töltés, amely a mélyebb területeket a visszaduzzadó vizektől eddig megvédte. Azonban a + 4.75 m koronamagasságú töltést ezúttal átlépte a 75 cm-rel magasabb Kapos-árvíz és elöntötte Újdombóvár mélyebb fekvésű részeit, különösen a Szuhai-dombnak csúfolt laposabb területet. A Kapos önmagában is nagy kárt okozott volna, azonban fokozta a bajt, hogy ugyanakkor a Konda-patak vize is megáradt és a már elöntött területre rájutva, ott még megemelte a vízszintet mintegy 35-45 cm-rel. A vízszintemelkedés közvetlen oka a Dombóvárt körülfogó vasúti töltés és hídnyílásai. Az áradás következtében az újdombóvári vasútállomást nem lehetett gyalog megközelíteni, egész házsorok kerültek vízbe. Elöntötte az ár az Esterházy-uradalom ipartelepeit. Összedőlt 41 ház, megrongálódott 99 épület. . . .

Víz alatt a Szuhay-domb 1940-ben.

(Forrás: Magyar Mérnök és Építész Egylet Értesítője 1941.)

Föld és Szabadság 1947. szeptember 09. (18. évfolyam 36. szám p. 3. ADT)

Mint ismeretes, évenként hatalmas kárt okoz a Kapos mentén lakó tolna-somogyi gazdáknak az árvíz, mely az olvadás bekövetkeztekor óriási területeket önt el, vasút-töltéseket, utakat, hidakat tesz tönkre. Dombóvár legszegényebb negyede pedig, a Szuhay-

21.

domb is állandóan ki van téve az árvízveszélynek. Most fejeződtek be a munkálatok, amely az elmúlt tél árvíz-rombolásait hozta helyre.

Föld és Szabadság 1948. február 03. (19. évfolyam 5. szám p. 8. ADT)

Dombóvárrott a tavaszi hóolvadás következtében minden évben víz alá kerül a város legszegényebb emberei által lakott terület. Most az Országos Tervhivatal elrendelte, hogy ezen a területen végezzék el a szükséges árvízvédelmi munkálatokat. A munkához mintegy 270.000 forintot utaltak ki.

Vízügyi Közlemények 1953. (35. évfolyam 2. szám p. 215. ADT)

Az 1940. évi tavaszi országos árvíz alkalmával . . . a Kapos-völgyben kitörő víz mintegy 10.000 kataszteri holdat árasztott el. Az árvízi kár csak Kaposvár és Dombóvár belsőségében kereken 440.000 pengő volt, a vasutak és hidak, közlekedési hálózatban okozott károk meghaladták a 200.000 pengőt, a gyenge védővonalat alkotó töltésekben mutatkozó vizitársulati kár pedig 60.000 pengő volt. . . .

(Forrás: DRSzN fb. csoport)

22.

(Forrás: DRSzN fb. csoport)

(Forrás: DRSzN fb. csoport)

(Forrás: DRSzN fb. csoport)

Az összeállítás nagyobb részben az Arcanum Digitális Tudománytár (ADT) oldalain fellelhető anyagokból készült.

Hivatkozások a cikkek és írások mellett.

Összeállította: Vati László Dombóvár 2023. március 25.

Az összeállítás részben vagy egészben szabadon felhasználható az összeállítóra való hivatkozás után.